

Jak rosło nasze miasto

Od osady do metropolii, czyli jak rozwijał się Rzeszów

Rzeszów to ponad 200-tysięczne miasto wojewódzkie, z 670-letnią tradycją. Leży na pograniczu dwóch makroregionów fizycznogeograficznych: Kotliny Sandomierskiej i Pogórza Środkowobeskidzkiego. Miasto rozciąga się na wysokości mieszczącej się w przedziale od 197 m n.p.m. do 384 m n.p.m. W kierunku północnym i północno-wschodnim płynie rzeka Wisłok.

Decyzją Rady Ministrów, od 1 stycznia 2021 roku Rzeszów powiększył się do 128,5 km kw. Miasto pozyskuje nowe tereny inwestycyjne, umacnia też swoją rolę ośrodka metropolitalnego. Rzeszów jest największym ośrodkiem przemysłowym, akademickim, handlowo-usługowym i kulturalnym w Polsce Południowo-Wschodniej. W stolicy województwa podkarpackiego krzyżują się ważne trakty drogowe: autostrada A-4 wchodząca w skład III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego, zapewniająca połączenie komunikacyjne Europy Zachodniej z Ukrainą oraz drogi: ekspresowa S19 i krajowa nr 9, umożliwiające najkrótsze połączenie krajów skandynawskich i nadbałtyckich z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Przez miasto przebiega magistrała kolejowa E-30 o międzynarodowym znaczeniu gospodarczym, łącząca Niemcy, Polskę i Ukrainę. Bardzo dużym atutem Rzeszowa jest Międzynarodowy Port Lotniczy „Rzeszów-Jasionka” im. Rodziny Ulmów, zlokalizowany 6 km od granic miasta, oferujący bezpośrednie połączenia pasażerskie z ważnymi europejskimi metropoliami. W Rzeszowie działa ponad 28 tysięcy firm obsługiwanych przez przeszło 800 instytucji otoczenia biznesu, a 560 z nich to spółki z udziałem kapitału zagranicznego. Wiodące gałęzie przemysłu miasta to lotnictwo, informatyka, budownictwo oraz sektor chemiczny. Bardzo dobrze rozwijają się też branże: farmaceutyczna, spożywcza, automotive, jak również sektor nowoczesnych usług dla biznesu.

W Rzeszowie funkcjonują 2 uczelnie publiczne - Politechnika Rzeszowska i Uniwersytet Rzeszowski oraz uczelnie niepubliczne - Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa, Wyższa Szkoła Inżynieryjno-Ekonomiczna, Seminarium Duchowne oraz Filia Collegium Humanum w Rzeszowie. Realizacja wielu inwestycji, w tym przedsięwzięć z dofinansowaniem zewnętrznym, zachęca do osiedlania się w Rzeszowie. Według raportu Polskiej Akademii Nauk, w ciągu kilkudziesięciu najbliższych lat tylko w dwóch miastach Polski: Warszawie i Rzeszowie, nastąpi wzrost populacji mieszkańców. Statystyki pokazują, że 80% mieszkańców dynamicznie powstających nowych osiedli mieszkaniowych przeprowadziło się do Rzeszowa z innych Gmin. Budowa infrastruktury drogowej, szkół, przedszkoli, żłobków, domów kultury, lepsze skomunikowanie nowych terenów z centrum Rzeszowa dzięki nowoczesnym autobusom, sprawiają, że stale poprawia się jakość życia mieszkańców. W ostatnich latach największym przedsięwzięciem Gminy Miasta Rzeszów, z udziałem środków zewnętrznych, jest realizacja projektów z zakresu transportu publicznego, których wartość opiewa na 1 miliard złotych. Komisja Europejska przyznała stolicy Podkarpacia najwyższą nagrodę europejską na rzecz czystego transportu miejskiego - wyróżnienie CIVITAS w kategorii „Innowacje techniczne” za wyjątkowe osiągnięcia w dziedzinie transportu miejskiego. Podczas Gali Zwycięzców Globalnych Nagród Telekomunikacyjnych GLOTEL 2017 miasto Rzeszów zostało zwycięzcą w kategorii: Najlepszy Światowy Projekt Transformacji Cyfrowej za wdrożenie Systemu Inteligentnego Transportu Miejskiego.

W wyniku przeprowadzonych badań archeologicznych ustalono, że najstarsze ślady działalności człowieka na terenie obecnego Rzeszowa pochodzą sprzed 10 tysięcy lat. Wczesnośredniowieczna osada usytuowana była w dzisiejszej dzielnicy Staromieście. Pierwszą pisemną wzmianką o Rzeszowie jest akt nadania miasta przez króla Kazimierza Wielkiego rycerzowi Janowi Pakosławicowi ze Stróżysk (1354 rok). Powierzchnia ówczesnego Rzeszowa wynosiła 1,5 km kw. W XIV wieku gród został przeniesiony na lessowe wzgórze, w miejsce dzisiejszego Rynku. Po pierwotnej lokalizacji pozostała nazwa Staromieście.

Na początku znaczącym handlowym rzemieślniczym. Wtedy też rozpoczął się napływ ludności żydowskiej, która osiedlała się nieopodal Rzeszowa - na obszarze zwanym Nowe Miasto. Właścicielem Rzeszowa do końca XVI wieku był Mikołaj Spytek Ligęza. Otoczył miasto wałami, wznosił obronny kościół oo. Bernardynów, rozpoczął budowę warownego zamku. Na początku XVI i XVII wieku połączono Stare i Nowe Miasto. Rzeszów liczył wówczas 2,5 tysiąca mieszkańców i zajmował powierzchnię 2,9 km kw. Pod koniec XIX wieku, w okresie Monarchii Austro-Węgierskiej, Rzeszów zyskał na znaczeniu. W 1845 roku przestał być miastem prywatnym.

W roku 1860 został siedzibą cyrkułu - okręgu administracyjnego o roli powiatu, a w 1867 roku przeprowadzono pierwsze wybory do samorządu miejskiego. Czynniki te, jak również budowa linii kolejowej z Krakowa do Lwowa, pozytywnie wpłynęły na rozwój rzeszowskiej gospodarki, a co za tym idzie, na wzrost liczby mieszkańców miasta, która w 1890 roku wynosiła ponad 11 tysięcy. W 1901 roku nastąpiło pierwsze w czasach nowożytnych poszerzenie granic Rzeszowa. Przyłączono sąsiednie miejscowości - z gminy Staroniwa: Wygnaniec, Podzamcze, Psiarnisko i Rudki; Maćkówkę z gminy Drabinianka oraz Ruską Wieś. Powierzchnia miasta zwiększyła się do 7,68 km kw., a liczba ludności wzrosła do 20 tysięcy.

Rozbudowa przemysłu lotniczego pod koniec lat trzydziestych XX wieku spowodowała gwałtowny napływ do Rzeszowa ludności z okolicznych miejscowości oraz wykwalifikowanej kadry z innych części kraju. Wskutek tego w roku 1939 liczba mieszkańców miasta wynosiła już 41 tysięcy. Jednakże kataklizm, jakim niewątpliwie była II wojna światowa, spowodował śmierć tysięcy rzeszowian.

W 1944 roku liczba ludności miasta wyniosła niespełna 27 tysięcy. W tym samym roku zostało stolicą nowo utworzonego województwa rzeszowskiego, dzięki czemu wzrosła jego ranga, wzrosły także możliwości wszechstronnego rozwoju.

W 1951 roku dokonano kolejnego znaczącego poszerzenia granic miasta. Przyłączono Drabiniankę, Staroniwę, Staromieście i Pobitno oraz części Białej, Słociny i Związczy.

Obszar miasta zwiększył się do 39 km kw., a liczba ludności do 44 tysięcy.

Lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte to okres rozwoju Rzeszowa jako ośrodka przemysłowego, akademickiego i kulturalnego w południowo-wschodniej Polsce. W roku 1963 powstały dwie rzeszowskie wyższe uczelnie - Wyższa Szkoła Pedagogiczna oraz Wyższa Szkoła Inżynierska (uczelnia ta funkcjonowała od 1951 roku jako Wieczorowa Szkoła Inżynierska), która w roku 1974 została przekształcona w Politechnikę Rzeszowską im. Ignacego Łukasiewicza. W 1969 roku Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie otworzył w Rzeszowie swoją filię. Wokół starej części Rzeszowa wyrosły duże, połączone wygodnymi ciągami komunikacyjnymi osiedla mieszkaniowe. Wybudowano obiekty przemysłowe, usługowo-handlowe, kościoły, szpitale, przychodnie.

Powstały placówki oświatowe, naukowo-badawcze, sportowo-rekreacyjne i kulturalne, a także redakcje czasopism, rozgłównia Polskiego Radia oraz Telewizja Rzeszów. Znacznej poprawie uległa infrastruktura techniczna, wybudowano ujęcie wody, oczyszczalnię ścieków oraz elektrociepłownię.

W 1971 roku przyłączono do Rzeszowa część Słociny, co zwiększyło powierzchnię miasta do 40,30 km kw., a liczba ludności w tym roku przekroczyła już 80 tysięcy. Lata siedemdziesiąte ubiegłego wieku to okres gwałtownego wzrostu liczby mieszkańców. Dobrze funkcjonowały rzeszowskie zakłady pracy, na czele z WSK-PZL Rzeszów, Zelmerem, Polfą i Alimą. Bardzo ważną branżą rzeszowskiej gospodarki było budownictwo. Rzeszowskie firmy budowlane jak i transportowe jak np. Transbud, zatrudniały tysiące pracowników, realizując ogromne kontrakty nie tylko w Polsce ale w licznych krajach Europy, a także Afryki. Prężnie rozwijało się w tym czasie szkolnictwo wyższe. Do Rzeszowa napływało coraz więcej ludności. Powstały w związku z tym nowe osiedla mieszkaniowe – Nowe Miasto, Baranówka, w późniejszym okresie Krakowska – Południe.

Rok 1977 przyniósł kolejne poszerzenie granic miasta, w ramach którego włączone zostały miejscowości: Zalesie, Wilkowyja oraz część Białej, Miłocina, Przybyszówki i Słociny. Powierzchnia Rzeszowa osiągnęła 53,69 km kw. i stan taki pozostał na długie lata. Liczba mieszkańców miasta w 1977 roku wynosiła 111 tysięcy, natomiast w 2005 roku osiągnęła 159 tysięcy, przy niezmienionej powierzchni.

Rzeszów początku XXI wieku był najmniejszym i najgęściej zaludnionym miastem wojewódzkim w Polsce.

Rozpoczął się żmudny proces sukcesywnego powiększania Rzeszowa...

W 2004 roku Prezydent Rzeszowa Tadeusz Ferenc podjął inicjatywę zmierzającą do włączenia Słociny i Załęża w granice miasta. Dążenia te poparte zostały uchwałą intencyjną Rady Gminy Krasne, podjętą w 1977 roku, w której wyrażono wolę przekazania sołectw Słocina i Załęże Miastu Rzeszów. Rozpoczęła się procedura poszerzania granic Rzeszowa, w wyniku której, w lipcu 2005 roku Rada Ministrów podjęła decyzję pozytywną i już 1 stycznia 2006 roku terytorium Rzeszowa powiększyło się o 14,36 km kw. a liczba ludności o 4,4 tysiąca.

W 2006 roku na mocy tej samej decyzji Rady Ministrów w granice Rzeszowa miała wejść również Zwiężczyca, jednak kwestia przyłączenia tego sołectwa przeciągnęła się aż do 2008 roku. Od przyłączenia Słociny i Załęża w styczniu każdego roku Rzeszów powiększał się o nowe tereny.

I tak w 2007 roku przyłączono wschodnią część Przybyszówki (9,25 km. kw. i 2 tys. ludności), w 2008 roku – zachodnią część Przybyszówki i Zwiężczycę (łącznie 14,24 km kw. i 4,5 tys. mieszkańców), w 2009 - sołectwo Biała (6,06 km kw. i 1,9 tys. mieszkańców) oraz w 2010 – Budziwój i część Miłocina (razem 18,77 km kw. i 4,6 tys. mieszkańców). Rzeszów w 2010 roku ma już 180 tys. ludności i rozciąga się na obszarze 116,32 km. kw.

Dalsze starania Prezydenta Rzeszowa o poszerzenie granic miasta spotkały się z poparciem mieszkańców sołectwa Bzianki z gminy Świlcza, wyrażonym w referendum, w którym za przyłączeniem opowiedziało się 62,5% mieszkańców.

Decyzją Rady Ministrów z 1.01.2017 roku Bzianka została przyłączona do Rzeszowa, który zyskał 600 nowych mieszkańców i 4 km kw. powierzchni. Mieszkańcy nowego osiedla otrzymali finansowe wsparcie w inwestycjach drogowych i remontowo-budowlanych (wyasfaltowane drogi, rozbudowa szkoły, remont i doposażenie w sprzęt remizy strażackiej), zwiększyła się też liczba kursów MPK.

25.07.2018 roku Rada Ministrów podjęła decyzję o przyłączeniu do Rzeszowa pozostałej części Miłocina i Matysówki od 1.01.2019 roku. Mieszkańcy obu miejscowości opowiedzieli się za takim rozwiązaniem w plebiscycie. Po przyłączeniu miasto zyskało 6,2 km kw. powierzchni oraz 3500 mieszkańców.

Dwa lata później, od 1 stycznia 2021 r. Rzeszów znów się powiększył. Najmłodszym osiedlem stał się Pogwizdów Nowy.

Na nowych osiedlach tworzone są miejskie punkty obsługi, które ułatwiają mieszkańcom przeprowadzenie formalności związanych z przyłączeniem do Rzeszowa. Jesienią każdego roku Prezydent Rzeszowa spotyka się z mieszkańcami miasta, konsultując plany w zakresie najpilniejszych zadań inwestycyjnych i remontowych.

Miasto na terenach przyłączonych zainwestowało ponad 2,2 miliardy złotych.

Jak zmieniał się Rzeszów na przestrzeni wieków			
Rok	Przyłączone tereny	Powierzchnia	Ludność
1354	Król Kazimierz Wielki nadał Rzeszów rycerzowi Janowi Pakosławicowi ze Stróżysk	1,50 km kw.	b.d.
1583-1637	przyłączenie Starego i Nowego Miasta	2,90 km kw.	2,5 tys.
1901	przyłączenie Ruskiej Wsi oraz przysiółków: Wygnaniec, Podzamcze, Psiarnisko i Rudki z gminy Staroniwa oraz przysiółka Maćkówka z gminy Drabinińska	7,68 km kw.	20 tys.
1937-1939	rozbudowa przemysłu lotniczego i maszynowego spowodowała napływ ludności wiejskiej	7,68 km kw.	41 tys.
1939-1944	w wyniku działań wojennych znacznie zmalała liczba ludności; po wyzwoleniu Rzeszów został stolicą województwa rzeszowskiego	7,68 km kw.	27 tys.
1951	przyłączenie Drabinińskiej, Staroniwy, Staramieścia i Pobitna oraz części: Białej, Słociny i Zwiężczy	39,00 km kw.	44 tys.

1971	przyłączenie część Słociny	40,30 km kw.	83,9 tys.
1977	przyłączenie Zalesia, Wilkowyji oraz części: Białej, Miłocina, Przybyszówki i Słociny	53,69 km kw.	111 tys.
2005	Rzeszów należał do najmniejszych i najgęściej zaludnionych miast wojewódzkich w Polsce	53,69 km kw.	159 tys.
2006	przyłączenie Słociny i Załęże	68,05 km kw.	163,5 tys.
2007	przyłączenie wschodniej Przybyszówki	77,30 km kw.	165,5 tys.
2008	przyłączenie zachodniej Przybyszówki oraz Zwiężczy	91,54 km kw.	170 tys.
2009	przyłączenie Białej	97,60 km kw.	172 tys.
2010	przyłączenie południowego Miłocina oraz Budziwoja	116,37 km kw.	180 tys.
2017	przyłączenie Bzianki	120,37 km kw.	187,7 tys.
2019	przyłączenie Matysówki oraz północnego Miłocina	126,57 km kw.	194 tys.
2021	przyłączenie Pogwizdowa Nowego	128,5 km kw.	198 tys.

